

A hetvenéves Budapest

Az 1943. esztendő Budapest hetvenéves jubileumát hozza. A jubileumi esztendőre a kultúrában olyan magasra emelkedett budapesti közönségnek ismernie kell a három városból egy várossá lett Budapest történetének azt a részét, amely az egyesítési törekvésekre vonatkozik. A **MAGYAR FŐVÁROS** igyekszik „A hetvenéves Budapest” címmel rövid foglatban sorozatba tömöríteni az érdekes és megismerésre méltó történetiadatokat.

XXXVI.

Az út a világváros felé

Az október 9-én megtartott utolsó közös közgyűlés után most már a *tényleges egyesülésnek* kellett elkövetkeznie. Ennek első ténye a *tisztújítás* volt, amely 1873 október 25-én kezdődött meg.

A főpolgármesteri állásra a király *Havas* Sándor honvédelmi miniszteri tanácsost, *Házmán* Ferenc budai polgármestert és *Ráth* Károly ítélőtáblai alelnököt jelölte, akik közül a közgyűlés *Ráth* Károlyt választotta meg. A polgármesteri állásra az 1873 november 4-i közgyűlés *Kamer Mayer* Károly pesti tanácsnokot, az alpolgármesteri állásra pedig *Gerlóczy* Károly és *Kada* Mihály pesti tanácsnokokat választotta meg. A tanács tagjai lettek: *Békey* Imre, *Alkér* Gusztáv, *Kasenszky* József, *Petrovics* Szilárd, *Hamza* Máté, *Funk* Kálmán, *Havas* Pál és *Rup* Imre, kik csaknem kivétel nélkül a pesti és budai tanács tagjai sorából kerültek ki. A választások befejeztével azután kezdetét vehette a nagy munka, melyet a tisztújítás alkalmával elhangzott beszédek főbb vonásokban megjelöltek és amelyekről *Gárdonyi* Albert a következőket jegyezte föl:

Már a főpolgármester üdvözlő beszéde, melyet a megválasztott polgármesterhez intézett, kiemelte a feladatokat: „az egyesítésnek minden irányban való megvalósítása, a kor igényeinek megfelelő közigazgatásnak s helyes háztartásnak berendezése s végre a főváros szellemi és anyagi érdekeinek emelése, főleg pedig a tudomány és művészet, az ipar és kereskedelem felvirágoztatása, mert csak ezeknek ápolása és felvirágoztatása mellett fogjuk elérni azon szent célt, mely után mindnyájan törekszünk, és ez az: hogy a főváros mielőbb a világvárosok sorába emelkedjék és a hazának egyik legfőbb büszkesége s kincse legyen.”

Még jobban körvonalozta a főváros új vezetőire hárult feladatokat *Kamer Mayer* Károly polgármester székfoglaló beszéde, aki erre vonatkozóan a következőket mondotta:

— A törvény alapján megalakult új törvényhatóságnak jutott osztályrészül azon nehéz, de magasztos feladat, hogy az átmeneti nehézségek legyőzése után egy szakképzett és művelt tisztikar megválasztása által a mai kor színvonalán álló jó közigazgatást, a községi életben pedig egyrészt a takarékoság elveinek, másrészt a főváros állásának és igényeinek megfelelő háztartást létesítsen, mely tényezők együttes közreműködése mellett a törvényhozás által kitűzött, a nemzet közóhajtásaival párosult magasabb cél bizton elérhető legyen.

— Hogy azonban Budapest, mely az utóbbi években óriási léptekkel haladt előre. Magyarország méltó fővárosa legyen, igénytelen nézetem szerint mindenekelőtt szükséges, hogy az eddig oly nagy áldozatkészséggel és örvendetes sikerrel megvetett alapon a népnevelést, mely az államok jólétének és hatalmának alapköve, lehetőleg a tökély fokára emelje; hogy a közegészségügyet az orvosi tudomány és a kor követelményeihez képest rendezze s az annyira kedvezőtlen egészségi viszonyokat egy célszerű vízvezetéki és csatornázási rendszer és az általános tisztaság életbeléptetése, árucarnokok felállítására és egy megfelelő vásári rendőrség életbeléptetése által javítsa és állandósítsa; hogy az ipart és kereskedelmet, mely a főváros eddigi gyors emelkedésének alapja volt, célszerű intézkedések által támogassa s ezáltal a külfölddel a versenyt lehetővé tegye; hogy az építkezési viszonyokat korszerű hatósági szabályok alkotása által véglegesen rendezze s jó közutak építése s fentartása által a közlekedést és forgal-

mat minden irányban könnyítse; hogy az évek óta átalakítást és javítást igénylő szegényügyet más európai városok példájaként szabályozza.

Különösen azonban *Gerlóczy* Károly alpolgármester székfoglaló beszéde világított rá a teendőkre nagy közvetlenséggel, aki egyike volt az új tisztikar legszélesebb látókörű s legenergikusabb tagjainak, s így a teendők megítélésében is a leghelyesebb úton járt. Beszédének vonatkozó része a következő volt:

— A jelenlegi időviszonyok kétszeresen intenek arra, hogy a főváros háztartása a józan gazdálkodás elvei szerint rendeztessék be. Tudjuk, hogy az elmúlt évek pillanatnyi kedvező jelenségei vérmes reményeket költöttek fel és nem egy esetben talán a szükségesen túlmenő kiadásokra ragadtak el; de tudjuk azt is, hogy most, midőn a remények már tetemesen lehangolva, sokakban habár nem egészen alaptalan, de nézetem szerint eléggé még nem indokolt aggasztó érzelmek fejlődtek ki, melyek igen könnyen a másik szélsőségre, a túlszigorú gazdálkodásra vezethetnének. Én e részben a középúton állok, mert érzem, hogy fővárosunk belterjes ereje oly nagy, hogy annak okszerű felhasználása mellett saját körünkben pénzügyi válságtól tartani nem kell. Gondoskodjunk tehát arról, hogy háztartásunkban az egyensúly meg ne zavartassék; óvakodjunk a meddő kiadások szaporításától és törekedjünk hasznos beruházásokat, habár hitelműveletek útján is minél nagyobb mértékben folytatni és akkor hiszem, hogy a főváros javára csak hasznosat cselekedtünk és a jövőben dúsan kamatozó tőkét helyeztünk el.

— Különös nyomatékkal kell hangsúlyoznom azon nagy feladatot, mely a főváros közegészségügyi viszonyainak javítása érdekében a törvényhatóság minden egyes tagjának erélyes és buzgó közreműködését veendő igénybe. A községi önkormányzat e kiváló ágára, beleértve annak alaptényezőjét, a köztisztaságot, csatornázást, a vízvezetéki és építkezési ügyeket, nagy figyelmet kívánok fordítani és azt hiszem, hogy e téren, habár megfeszített áldozatokkal is, sem költséget, sem fáradságot nem lehet, nem szabad kímélni. Főleg, ha visszapillantunk csak az aligmúlt időkre, amidőn szomorúan tapasztaltuk, hogy a főváros lakossága a járványoknak egész láncolata által pusztított, de amidőn egyúttal arról is meggyőződünk, hogy az erélyes óvintézkedések a bajt tetemesen enyhíteni képesek.

— Nem csekélyebb fontosságot tulajdonítok az előbbinél a köznevelés ügyének. Itt ugyan már egyengetett úttal találkozunk és a feladat könnyebb lesz, mert a főváros már eddig is a szent ügy emelése érdekében az utónemzedéket mély hálára kötelező módon minden lehető megtett, exigit momentum aere perennius. De éppen azért, mert a kezdet nehézségei már legnagyobb részben legyőzték, a már addig megteremtett nemes műveket ápolni, fentartani és terjeszteni kétszeres kötelessége lesz a törvényhatóságnak, amely tekintetben csekély örömmel ezután is közreműködni a legszentebb kötelességemnek ismerendem.

— Fővárosunk emelkedését, az utóbbi időben tapasztalt gyors felvirágzását főleg a kereskedelemnek és iparnak köszönheti és jövő gyarapodása is nagyrésztben e két nevezetes tényezőtől fog függni. Nemcsak a főváros, de az egész haza irányában a leghasznosabb szolgálatot is teszi az, aki a két nevezetes érdekeket erélye-

sen felkarolja. Én a magam részéről ott, ahol az ipart előmozdítani, a kereskedelmet emelni lehet, mindenkor az elsők között óhajtok lenni. A gépezetet megkonstruálták, munkába lehetett állítani. Az alapelveket, a teendőket a három városból egyesült új magyar főváros számára a három felelős vezető világosan, tisztán megállapították.

Megkezdődhetett a munka: az új Budapest világváros felé nyitva állott az egymást követő tevékeny nemzedékek számára.